

Karin Pettersson
Humanistiska biblioteket, Göteborgs universitetsbibliotek
karin.pettersson@ub.gu.se
Tobias Pernler
Biomedicinska biblioteket, Göteborgs universitetsbibliotek
tobias.pernler@ub.gu.se
2014

Metoder och verktyg för utvärdering av kursinlag i informationskompetens

Inledning

Undervisning som syftar till att elever och studenter ska utveckla informationskompetens utgör en viktig del av många biblioteks verksamhet. Flera förändringar i det svenska utbildningslandskapet har under senare år gett bibliotekens pedagogiska verksamhet en tydlig inramning. Bland annat aktualiserade Bolognaprocessen studenternas så kallade generiska kompetenser, bl.a. sådana egenskaper som ofta innefattas i begreppet informationskompetens. Universitetskanslerämbetets, tidigare Högskoleverket, kvalitetsutvärderingssystem med sitt fokus på studenternas examensarbete som kräver stor självständighet rörande informationshantering (Högskoleverket, 2010), liksom Gymnasiereformen, Gy 2011, som har inneburit att informationskompetens har tillkommit i kunskapskraven för vissa ämnen (Skolverket 2011), är andra exempel.

Att systematiskt utvärdera undervisningen är ett sätt för biblioteken att ta sin pedagogiska roll på allvar genom att på så vis undersöka om man möter studenternas behov, fokuserar på rätt kunskapsinnehåll m.m. Utvärderingen ger ett viktigt underlag för utveckling av den pedagogiska verksamheten. Arbetet med utvärdering synliggör också behovet av att ha ett tydligt syfte med undervisningen och klart definierade lärandemål. För en diskussion om sambandet mellan lärandemål, innehåll och utvärdering av bibliotekens undervisning, se t.ex. Oakleaf (2009).

Syfte

Det har hittills saknats en svensk sammanställning av utvärderingsmetoder som är användbara vid utvärdering av undervisning som syftar till att elever och studenter ska utveckla sin informationskompetens. Syftet med projektet *Metoder och verktyg för utvärdering av kursinslag i informationskompetens*¹ var att ta fram en verktygslåda med utvärderingsmetoder och -verktyg, som skulle vara praktiskt användbar och rikta sig främst till bibliotekarier på gymnasiet och inom högre utbildning.

Metod

Projektet löpte under hela år 2013 och genomfördes i samarbete mellan Göteborgs universitetsbibliotek, Lunds universitets bibliotek och Hulebäcksgymnasiets bibliotek². Projektet bestod av tre faser: litteraturgenomgång, testfas samt resultatspridning.

Litteraturgenomgång

Inledningsvis gjorde projektgruppen en genomgång av internationell fack- och forskningslitteratur (med fokus inom biblioteks- och informationsvetenskap) rörande utvärdering. Den första tanken var att sammanställa de vanligast förekommande utvärderingsmetoderna genom att gå igenom ett större urval av forskningsartiklar rörande just utvärdering, men en pilotstudie där vi försökte koda 15 artiklar utifrån abstrakten gav vid handen att det var för svårt att extrahera den information vi behövde utan att gå igenom fulltexten. Vi bytte därför strategi och fokuserade på att identifiera översiktsartiklar och monografier av handbokscharaktär.

Litteratursökningen gjordes i databaserna LISTA, LISA, ERIC, Web of Science, Scopus samt LIBRIS. Sökningarna skedde på ämnesord som ”information literacy”, ”user education” eller ”library instruction” (beroende på databas), samt termerna ”assess* OR evaluat*”. I de fall då databaserna saknar fungerande möjlighet att avgränsa på litteraturöversikt lade vi till söktermerna ”review OR overview” riktat mot titel, abstract och keywords. Utifrån en granskning av abstract valde vi ut 27 artiklar för närmare granskning, Fem av dessa inkluderades i slutändan i vår studie, då de innehöll större litteratursammanställningar. Sökningen efter monografier resulterade i sex valda titlar. Se bilaga 1 för en sammanställning av inkluderad litteratur.

Utifrån artiklarna och monografierna sammanställdes ett arbetsdokument med preliminära beskrivningar av 26 olika utvärderingverktyg, sammanförda i grupper (som vi valt att benämna metod) baserat på gemensamma karaktäristiska drag. Beskrivningen av metoderna och verktygen kompletterades med förstahandskällor som refererats till i översiktsartiklarna och monografierna. Vi genomförde även nya litteratursökningar efter specifika utvärderingsmetoder och -verktyg. Beskrivningarna låg till grund för den följande testfasen i projektet.

Testfas

En viktig del av projektet var att arbeta praktiskt med utvärdering, dels för att kunna komplettera de beskrivningar av metoder och verktyg som litteraturgenomgången mynnade ut

¹ Projektrapport samt resultatet i form av en sammanställning av utvärderingsmetoder och -verktyg (verktygslådan) finns att ta del av på <http://www.kb.se/bibliotek/Projektbidrag2/avslutade/Avslutade-2014/>.

² Deltagare i projektet har varit Tobias Pernler och Karin Pettersson (Göteborgs universitetsbibliotek), Maria Björklund, Bitte Holm, Lena Landgren och Anna Wiberg (Lunds universitets bibliotek) samt Karolina Hanberger (Hulebäcksgymnasiets bibliotek).

i med egna iakttagelser, men också för att få egna erfarenheter av att arbeta med olika slags utvärdering.

För att få volym i testerna, och även som ett sätt att öka nyttan med projektet redan i ett tidigt skede, engagerades undervisande bibliotekarier utanför projektgruppen vid Göteborgs universitet (16 personer), Lunds universitet (7 personer) och Hulebäcksgymnasiet (2 personer). Samtliga testare i Lund och Göteborg erbjöds att delta i workshoppar under sommaren 2013, där litteraturstudiens beskrivningar av metoder och verktyg presenterades.

Av de beskrivna utvärderingsverktygen valde projektgruppen ut tio som vi prioriterade att testa i vår egen undervisning under höstterminen 2013 (se bilaga 2). Urvalet gjordes med hänsyn till såväl tidsramar som att vi ville få en bredd i de verktyg som testades. Vi eftersträvade minst två testtillfällen per prioriterat verktyg, men uppmanade alla testdeltagare att även välja fritt bland övriga verktyg efter intresse. Fokus för testerna låg i första hand på verktygens användbarhet, inte på utfallet av de utvärderade undervisningstillfällena.

Sammanlagt rapporterades 46 tester in, men antalet testtillfällen var i själva verket högre då det i flera fall förekom att ett verktyg testats vid flera separata lektioner för att sedan rapporteras in i klump. Alla testdeltagare fick skriva ner sina erfarenheter från respektive test i ett gemensamt formulär.

Efter testfasens slut gick projektgruppen gemensamt igenom de inrapporterade erfarenheterna av hur utvärderingsverktygen fungerat. Vi valde att i första hand identifiera styrkor respektive svagheter hos de olika verktygen såsom testarna beskrivit dem. Vi stämde även av om erfarenheterna av att använda verktygen avvek från de indikatorer som i litteraturstudien använts för att ge en översiktlig bild av de olika metoderna. Vi samlade också konkreta exempel på hur verktygen tillämpats, vilka frågor som ställts i enkäter, tekniska hjälpmedel som använts m.m.

Resultat

Mot bakgrund av de erfarenheter som testerna bidrog med utvecklades litteraturgenomgångens beskrivningar av metoder och verktyg till den slutgiltiga verktygslådan, projektets huvudsakliga resultat. En kort beskrivning av hur verktygslådan är strukturerad ges nedan. Verktygslådan finns att ta del av i sin helhet på Kungliga bibliotekets projektsidor: http://www.kb.se/Dokument/Bibliotek/projekt/Verktygslåda_ny.pdf.

Verktygen som presenteras är alltså inordnade i sju olika grupper, kallade metoder, på grundval av likheter i hur verktygen kan användas, vad de lämpar sig för att undersöka, vilka typer av svar de genererar etc. Verktygen ska alltså ses som praktiska tillämpningar av respektive utvärderingsmetod. Under metodgruppen attitydundersökning finns t.ex. verktygen frågeformulär samt röstningsverktyg. Grupperingarna är inspirerade av, men följer inte exakt, framställningen i boken *A practical guide to information literacy assessment for academic librarians* (Radcliff, Lee Jensen, Salem Jr., Burhanna, & Gedeon, 2007). För en översikt över grupperingen av verktygen i metodgrupper, se bilaga 3.

Verktygen sträcker sig över sådana som lämpar sig för att utvärdera ett enstaka kurstillfälle direkt i klassrummet som t.ex. minute paper/muddiest point till verktyg som utvärderar studenternas förmåga att tillämpa sin kunskap efter kurstillfället som t.ex. kommenterad källförteckning.

Beskrivningen av varje metod inleds med en uppställning i tabellform över metodens särdrag utifrån ett antal olika indikatorer. Bland annat anges tidsåtgång, hur lätt det är att rekrytera deltagare, och inte minst vilken typ av information kring studenternas lärande som ligger till grund för utvärderingen; påvisad kunskap, demonstrerade färdigheter eller attityder.

I anslutning till tabellen med indikatorer finns även listat ett antal viktiga egenskaper i punktform. Även dessa är tänkta som en hjälp för den som snabbt vill skaffa sig en överblick. Därefter följer beskrivningar av de olika verktygen för den specifika metoden. I beskrivningen av de enskilda verktygen finns på sina ställen infogat tips och konkreta exempel; enkätfrågor, upplägg, tekniska hjälpmedel med mera. Dessa tips, samt andra infogade kommentarer, härrör från testfasen. De är tänkta att berika den beskrivning av metoder och verktyg som i övrigt är hämtad ur litteraturen.

Varje metodavsnitt avslutas med hänvisningar till litteratur som beskriver metoden och de enskilda verktygen mer utförligt än vad som varit möjligt att göra i verktygslådan.

Diskussion

Inget utvärderingsverktyg kan ge svar på alla frågor, inget verktyg är mest lämpat för alla sammanhang. För att kunna välja det för det specifika tillfället bäst lämpade utvärderingsverktyget behöver man ta hänsyn till flera faktorer:

- Vad är syftet med utvärderingen?
- Vilken är studentgruppen?
- Hur ser undervisningskontexten ut?
- Hur ska resultatet användas?
- Vilken tid och vilka resurser kan avsättas?

Och inte minst viktigt att ta hänsyn till: olika utvärderingsverktyg genererar olika former av information:

- Är det studenternas kunskap man vill komma åt?
- Deras förmåga att tillämpa sin kunskap?
- Deras uppfattningar om ett visst kursinnehåll?

Verktygslådan spänner över ett brett urval av utvärderingsverktyg, och har även strukturerats på ett sätt som är tänkt att underlätta valet av verktyg beroende på svaren på ovanstående frågor. Alternativa sätt att benämna och strukturera metoder och verktyg på är möjliga, i många fall är gränsdragningarna klart konstruerade. Indelningen är dock gjord främst för att skapa överskådlighet.

Avslutningsvis tror vi att det finns ett stort behov av att lyfta frågor som har med utvärdering att göra. Vår uppfattning är att utvärdering är en aspekt av det pedagogiska arbetet som lätt hamnar i skymundan av andra aspekter såsom konkret lektionsinnehåll, ämnesintegrering och samarbete med lärare, när bibliotekens undervisning diskuteras. Även om utvärdering görs, t.ex. genom informella reflektioner eller ett par frågor i en kursvärdering, är vår erfarenhet att det överlag inte sker med någon större variation eller systematik. Vi hoppas att verktygslådan ska kunna fungera som en inspirations- såväl som kunskapskälla, och välkomnar all form av erfarenhetsutbyte och kontakt med andra undervisande bibliotekarier på såväl grundskole-, gymnasie- och högskolebibliotek kring frågor som har med utvärdering att göra.

Referenser

Högskoleverket. (2010). *Högskoleverkets system för kvalitetsutvärdering 2011–2014: Examina på grundnivå och avancerad nivå*. (Rapport 2012:15 R). Stockholm:

Högskoleverket. Hämtad 2014-02-04 från <http://www.uk-ambetet.se/download/18.197eccc1140ee238b58acc/1215R-hogskoleverkets-system-kvalitetsutvardering.pdf>

Oakleaf, M. (2009). The information literacy instruction assessment cycle: A guide for increasing student learning and improving librarian instructional skills. *Journal of Documentation*, 65(4), 539-539. doi:10.1108/00220410910970249

Radcliff, C. J., Lee Jensen, M., Salem Jr., J. A., Burhanna, K. J., & Gedeon, J. A. (2007). *A practical guide to information literacy assessment for academic librarians*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited.

Skolverket. (2011). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Hämtad 2013-06-13 från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2705>

Bilaga 1. Artiklar och monografier till litteraturgenomgången

Avery, E. F. (Red.). (2003). *Assessing student learning outcomes for information literacy instruction in academic institutions*. Chicago: Association of College and Research Libraries.

Brette, A. (2007). Evaluating information skills training in health libraries: A systematic review. *Health Information and Libraries Journal*, 24(1), 18-37. doi: 10.1111/j.1471-1842.2007.00740.x

Mackey, T. P., & Jacobson, T. (Red.). (2010). *Collaborative information literacy assessments: Strategies for evaluating teaching and learning*. New York: Neal-Schuman Publishers, Inc.

McCulley, C. (2009). Mixing and Matching: Assessing Information Literacy. *Communications in Information Literacy*, 3(2), 171-180.

Neely, T. Y. (2006). *Information literacy assessment: Standards-based tools and assignments*. Chicago: American Library Association.

Radcliff, C. J., Lee Jensen, M., Salem Jr., J. A., Burhanna, K. J., & Gedeon, J. A. (2007). *A practical guide to information literacy assessment for academic librarians*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited.

Schilling, K., & Applegate, R. (2012). Best methods for evaluating educational impact: A comparison of the efficacy of commonly used measures of library instruction. *Journal of the Medical Library Association*, 100(4), 258-269.

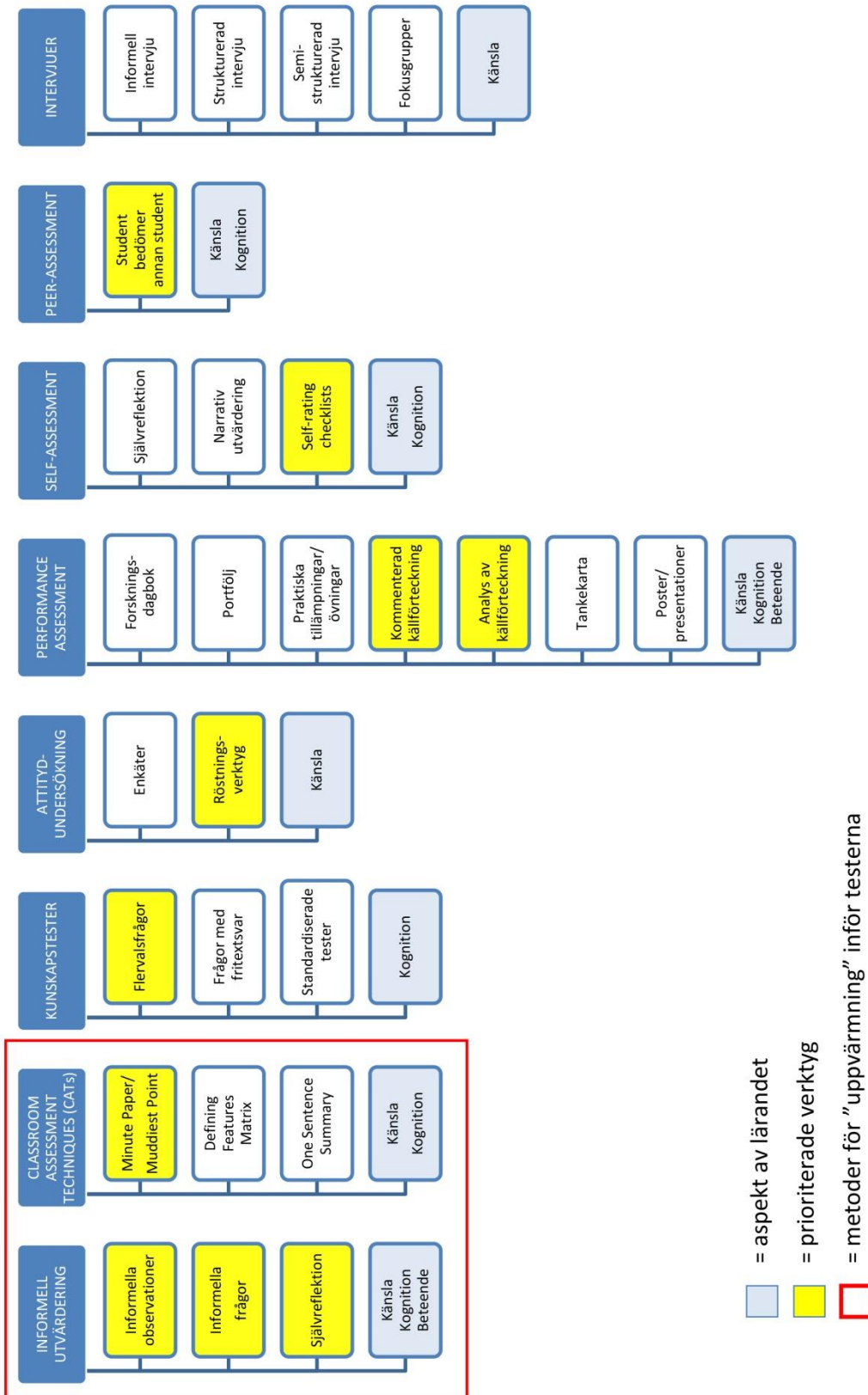
Walsh, A. (2009). Information Literacy Assessment: Where Do We Start? *Journal of Librarianship and Information Science*, 41(1), 19-28.

Walter, S. (Red.). (2007). *The teaching library: Approaches to assessing information literacy instruction*. Binghamton, NY: Haworth Information Press.

Warner, D. (2008). *A disciplinary blueprint for the assessment of information literacy*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited.

Whitlock, B., & Nanavati, J. (2013). A systematic approach to performative and authentic assessment. *Reference Services Review*, 41(1), 32-48.

Bilaga 2. Metoder och verktyg i testfasen

Bilaga 3. Verktyglådans gruppering av metoder och verktyg

